

išče glavnega junaka. Z večjo ljubeznijo je preštudiral konture časa, vzroke temu uporu. Tedaj pa se ustavi njegovo oko med raznobarnimi značaji in njihovim preživljanjem realnih dogodkov punta. Enotna linija sestoji sedaj iz točk. Iz tega gledanja se rodi oblika. Obupno sliko nesrečnega upora gradi iz množice vzrokov, mozaik raste pred nami ter bi nam moral predstavljati vso mogočnost in grozo usodne borbe. Vsak posamezni del mozaika bi moral izžarevati isto dinamiko pisateljevega občutja, s katerim nam je hotel podati celotno sliko. A tu odpovedo avtorju sile. Najboljše, najbolj kondenzirane, izražajoče resnično le vso duševno grozo in nesrečo, kakor je to nameraval, so poslednje slike, dočim so nekatere razblinjene, druge malenkostne zopet preveč poudarjene. Snov, ki bi zahtevala mirno razpredene zasnove, kjer se človek lahko oddahne, je dobila obliko, ki je ni prenesla, in posledica je seveda jasen občutek nedovršenosti. (Konec prih.)

Juš Kozak.

Iz najnovejše srbske lirike.* Doživetje — skrivnostni pravir vsaki umetnini! Možnost združitve z dušo prirode in človeka je čudežni božanski dar, ki ga naklonijo bogovi redkemu zemljanu izbrancu. Ob vsakem doživetju visi človek kakor med nebom in zemljo: med — časnostjo in večnostjo. Spomin na take blažene trenutke doživljene večnosti se dá očasoviti le v pesmi, sliki, kipu in skladbi, iz katere izžareva blagoslov, oživotvarjajoč v sočloveku začudenje, lepoto in dobroto. Beseda, ki jo je priklical visoki hip, ni samo beseda — pojem, temveč posvečeno meso, pa najsi ta beseda vsebuje samo solnčni vzhod ali pa samo valovanje trav, vseeno, kajti tu gre le za jakost doživljaja, ne za razsežnost in — «kolektivizem in dinamizem in simultanimizem» najdeš lahko tudi v skromni in preprosti pesmici, kajti — Whitman je Amerika, kakor je Dostojevskij Rusija... in Cankar Slovenija... namreč: pri upodabljanju doživetja sodelujejo najrazličnejši faktorji: zemlja, pleme, kri — in le golo razumsko kombiniranje, ne pa prvinsko doživljanje se more posluževati poljubnih, recimo «internacionalnih» modnih klišejev in oblik. Najnovejše pričujoče zbirke srbskih pesnikov so prav za prav le intelektualna akrobatika (izvemši Filipovića). Tu povečini o doživljajih ni govora. Vzemimo Kovačevićeve «Alfe mojih duša» — le bolešno čustvovanje, ki pa niti toliko močno ni, da bi priklicalo muzikalno formo (ki je edina nositeljica čustvovanja); porojeno je iz spekulativnosti. Zato beseda ni več sugestivna, ni več posvečeno meso, temveč samo pojem, samo abstrakcija; čitatelj občuti pri dojemanju takih «krikov duše» naravnost fizične muke. Nejasnot, zameglenost, površnost, ponekod docela žurnalistični slog, če moremo sploh še o slogu govoriti. V podkrepilo tega zadostuje, če navedem le nekaj izrazov in stihov, n. pr. «Pod korgama relativiteta, adekvatno, frenetični vrisak, impresija mistike, reaktiviranje Hrista, reducirana duša, parenteza, nervoza, spleen, skepsa, nacija, kosmički orkestrion, degenerisan, restoran, kriza» itd. Ali stih: «imaj u vidu, da je propalo sve na ovom bolnom geoidu (!), al samo ljubav ne» itd. Ako bi bil Kovačević toli iskren, da bi svoja čustvovanja oblikoval v muzikalno formo, bi bil dober, povprečen poet, več ne — tako pa je le intelektualec, ki ima za znanstvenika premalo urejenosti, za oblikovalca duhovnih razodetij pa premalo emocije. Prav isto velja o Teodoru Manojloviću, o katerem je sicer napisal B. Tokin,

* Božidar Kovačević: Alfe mojih duša. Beograd. S. B. Cvijanović. 1922.
Todor Manojlović: Ritmovi. Beograd, Geca Kon. 1922.
Rastko Petrović: Otkrovenje. Beograd. S. B. Cvijanović. 1922.
D. J. Filipović: Srbljak. Beograd. S. B. Cvijanović. 1922.

da je najbolj kompliciran moderni človek, da je pesnik izbranih in lepih videnj, ki obsegajo vso skalo poezije, da so njegovi prosti stihi osebna doživetja, toda toli močna, da simbolično predstavljajo doživetja celih generacij. Niti ena Manojlovičeva pesem v «Ritmovih» ni plastična. Na primer: «Rujne ruže naših zanosa (!)», ali «Al tavana, živahna se Zbilja (!) buni... usred sumorne Nesvesti (!) se rodi Svesna Volja (!)», ali «Dražesni Genije (!) sa sjajnim leptirskim krilma...» itd. «Dražesno Nekad (!) i užbudeno Sada (!) u čvrstu i jasnu dohvatljivu Stvarnost (!)».

Rastko Petrovič izkuša v svojem «Otkrovenju» izmed vseh še najbolj človeško govoriti in je najznačilnejši ekspresivni in simultani pesnik najmlajšega pokolenja. Spoznavši votlost krikov «duša, Bog» itd. je začel iskati — življenja in je zaslutil ono skrivnostno znamenje, pod katerim se objemata zemlja in nebo, časnost in večnost — skrivnost spolov — nagonsko, podzavestno življenje. Petrovič opeva «Tajnu rodenja», «Zverstva», «Noć Pariza»... V «Probudeni svesti» (v prozi) je izkušal obrazložiti svojo «filozofijo». Tu pa tam se zaiskri žarka misel, zakriči življenje samo, potem pa se pesnik spet izgubi v paradokse in umovanja, ki vplivajo bolešno in trudno.

Lirika, kot jo predstavljajo omenjeni trije pesniki, je za našo dobo nad vse značilna. Tudi pri Nemcih — da omenim le te — se porajajo slični glasniki bodočnosti (prim. antologijo Menschheitsdämmerung). To obupno klicanje po človeku, po duhovnosti, po sintezi, pa je uprav znak propadajoče Evrope, ki se je šele zdaj začela zavedati svoje dekadence. V primeri z orientalci (Kitajci!) smo mi vprav barbari, kar se tiče na primer našega razmerja do narode, kajti povsem nam nedostaja one, rekel bi, deviške sprejemljivosti za vtise od vsepovsod, svojo neubranost, ki izvira iz hipertrofije barbarskega intelekta, hočemo ozdraviti s — potenciranjem intelekta! Kaka tragika! In pogled v bodočnost? — Toda ob tem razmišljanju, ki je že poglavje zase, bi skoro pozabil omeniti še eno zbirko, namreč Filipovičevega «Srbljaka», ki pa se močno razlikuje od najmlajših. V lični knjižici je priljubljen pesnik zbral kopico pesmi, ki jih odlikuje svežost in jedrnatost sloga in so jim motivi vzeti iz narodne poezije («Kraljevič Marko», «Kotarski serdari»). Mirna epičnost in izbrana dikcija spominja — kolikor je pač narodna poezija prešla skozi prizmo pesnikove duše — na parnasovstvo. Kajpada nam ta knjižica ne prinaša kakih novih razodetij in ob njej se zavemo, kako dolga je pot od narodne lirike do — n. pr. Petrovičevega «Otkrovenja». Nazaj ni več mogoče, naprej pa — kdo bi mogel prerokovati, kakšna bo prihodnost, ki jo obrazuje ta strašna sedanost!

Miran Jarc.

Ksaver Meško: Mladim srcem. 3. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah. 1922.

Najprej dve zgodbi o lilijah — prva starodavna in že na vse načine povedana o vitezu, vnetem čestilcu preblažene Device, ki zna le eno molitev «Ave Maria!» in ki mu po smrti priklje iz groba lilija s tem napisom na listih; druga, povest o brezbožnem drvarju, ki je s hudičem zakvartal še dušo svoje mlade, lepe in bogaboječe žene, pa ji njen otročiček od Marije le izprosi srečno zadnjo uro. Nič hudega ni reči tema dvema zelo pobožnima in genljivima povesticama; tudi napisani sta v čednem slogu in lepem jeziku, a drugače menda ni treba mnogo, da jih spraviš na papir. In prepričani smo, da ju bodo tudi bralci, katerim sta namenjeni, sprejeli s tisto vdanostjo, kakor so jih že toliko v ti obliki in od te strani. Od nadaljnjih mi je zelo ugajala «Jokajočemu otroku» s svojo ljubko šegavostjo, a so me dokaj genila «Vprašanja»; pa bi me bila